

ГЕОПОЛИТИЧКИ И БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКОГ ЧВОРА

Вања Глишин^{*}
Љубиша Деспотовић^{**}

Достављен: 09. 02. 2022.

Језик рада: Српски

Кориговано: 18. 04, 14. 05. и 26. 07. 2022.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 22. 08. 2022.

DOI број: 10.5937/vojdelo2203003G

Услед испреплетених и паралелних интереса великих сила на Косову и Метохији креиран је својеврсни геополитички чвор, као поље агресивног геополитичког наступања ванбалканских и балканских суседних политичких фактора, што се одражава на актуелне догађаје, чинећи их политички и безбедносно комплексним. Након 2008. године долази до једнострано признате тзв. независности Косова, чиме је настављен процес унутрашње транзиције и територијалне фрагментације Србије, што се и у актуелном геополитичком и безбедносном контексту јасно маркира као изазов и претња. Стога, у раду је настојано да се прикаже и објасни значај јужне српске покрајине, најпре указујући на њен географски и геополитички значај као централне области на Балканском полуострву, што је чини веома значајном за контролу саобраћајних, привредних, комуникацијских, стратегијских и других коридора. У другом делу рада представљена је геополитичка анализа актуелних догађаја на југу Србије и последице по унутрашње политичко устројство и међународни положај земље. Осим тога, анализирани су безбедносни аспекти косовско-метохијског чвора, с фокусом на националну безбедност и безбедносне проблеме изазване насилним изузимањем српске територије и самопроглашењем тзв. независности Косова, ради изналагања одрживих решења за безбедносну ситуацију на југу Србије.

Кључне речи: *Косово и Метохија, Србија, геополитика, безбедност, Национална безбедност, политичко насиље*

^{*} Институт за политичке студије, Београд, Република Србија, vanja.glisin@ips.ac.rs

^{**} Институт за политичке студије, Београд.

Увод

Србија је континентална земља, која својом територијом од 88.361 км² заузима централни део Балканског полуострва. У административно-територијалном смислу, Србија има две аутономне покрајине – Војводину и Косово и Метохију. Аутономна покрајина Косово и Метохија је, према Уставу РС, саставни део Републике Србије, те су, према томе, сви државни органи у обавези да заступају и штите државне интересе у јужној српској покрајини.¹ Србија се и новом Стратегијом националне безбедности обавезала да ће штити националне интересе, територијалну целовитост и српски национ у целини, истичући Резолуцију 1244 СБ УН.²

Српска покрајина Косово и Метохија представља макротврђаву Балкана, централну област полуострва и својеврсни *intermarium*, због чега је веома значајна за контролу саобраћајних, привредних, комуникацијских, стратегијских и других коридора. Главне полуострвске трансверзале, углавном трасиране речним долинама, одређују централну улогу Косову и Метохији. Реч је о макротврђави Балкана као природној целини омеђеној планинским ланцима налик природним бедемима (Шар планина, Коритник, Паштрик, Копаоник) у чијем средишту се простиру две котлине богате рудама (злато, сребро, олово, цинк, гвожђе, лигнит) и природним потенцијалима (пијаћа вода и обрадива земља). Улазак у простор макротврђаве је ограничен и могућ само кроз неколико превоја (нпр. Мердаре и Морина) и клисура (нпр. Качаничка и Ибарска), док је унутрашњост тврђаве проходна. Осим што је Косово и Метохија геополитичко срце Србије, оно је и духовно срце које је у вишевековној историји српског народа било „државно и верско средиште, жариште културе и исходиште његових историјских традиција (...). Оно симболизује темеље на којима је у вековима ропства очуван, а у доба постепеног ослобођења од стране доминације заснован модерни национални и државни идентитет”.³ С друге стране, посматрајући настојање Сједињених Држава да направе геостратегијски лук на Балкану ширењем НАТО-а, изградњом база (Бондстил) и логистичких станица, као и подршком трабантима на терену (особито Арбанасима), може се приметити да је кључна тачка за стварање тог лука управо Косово и Метохија.⁴

¹ Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/06.

² Стратегија националне безбедности РС: 94/2019-13.

³ Душан Батаковић, *Косово и Метохија у српско-арбанашким односима*, Чигоја штампа, Београд, 2006, стр. 5.

⁴ Љубиша Деспотовић и Вања Глишин, „Геополитички идентитет Републике Србије и Стратегија националне безбедности”, *Политика националне безбедности*, вол. 20, бр. 1, 2021, стр. 24.

Косовско-метохијски чвор – геополитички и безбедносни аспекти

Анализирајући геополитички положај Србије и српског народа, као и делова територије попут Косова и Метохије, може се закључити да у историјском распону од неколико векова овај простор карактеришу следећа геополитичка обележја: контактност, граничност, чворност и фрагментираност. Прво, контактност је последица укрштања две религије (хришћанство и ислам) и три цивилизацијско-културолошка круга (западна, православна и исламска цивилизација) на Балкану. Управо је због тога српска територија током историје кодирана као зона преко које се пружа „главна оса трансгресионо-регресионих процеса цивилизацијских судара”.⁵ Према нашем мишљењу, контактност и граничност су обележја која вековима на Балкану исцртавају политичке и административне границе, као и далекосежније дискурзивне и цивилизацијске границе, које „нарушавају територијалну, културолошку и цивилизацијску целовитост српског народа, чинећи га рањивим и лаким пленом за територијалне аспирације агресивних суседа, преверавање, прогон, отимање верске и културне баштине и слично”.⁶ Пример Косова и Метохије јасно показује на који начин се конструишу дискурзивне и цивилизацијске границе, а уколико не будемо следили и штитили националне интересе доћи ће до далекосежних последица по српски народ у целисти. Друго, чворност као геополитичко обележје настало је услед испреплетених и паралелних интереса регионалних и глобалних сила, које пројектују простор Србије и српских земаља као геополитички важан. Германски фактор пројектује смер кретања северозапад–југоисток, преко Балкана ка Блиском и Средњем истоку. Исламски фактор прати смер југоисток–северозапад, ка Европи. Русија настоји да координира смером североисток–југозапад, ка Средоземљу и топлим морима.⁷ А Сједињене Државе координирају смером југозапад–североисток и настоје да контролишу остале правце, особито оне који се пружају из круга држава савезница. Кина се појављује као нови фактор пратећи смер исток–запад, што додатно усложњава геополитичку позицију Србије (Иницијатива Кина+17).⁸ Осим што свака од држава има своје интересе на ширем простору Балкана, њихови интереси се укрштају и на простору Косова и Метохије – дипломатски, економски, привредно и стратешки. У том контексту примећујемо да је насилна окупација јужне српске покрајине резултат униполарног хегемонизма Сједињених Држава, које су, након хладног рата и настанка геополитичког вакуума у контактним зонама

⁵ Љубиша Деспотовић, *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Ср. Карловци, 2012, стр. 143.

⁶ Вања Глишин, „Српски народ под империјалном пресом – положај у геополитичком чвору”, *Напредак*, вол. 2, бр. 2, 2020, стр. 60-61.

⁷ Погледати више о Русији: Љубиша Деспотовић и Вања Глишин, „Геополитичка позиција Руске Федерације на постсовјетском простору”, у: Драган Петровић (ур.), *Конфликтне зоне на постсовјетском простору и регионална безбедност*, ИМПП, Београд, 2021, стр. 127.

⁸ Погледати више: Љубиша Деспотовић и Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, Каирос, Ср. Карловци, 2021, стр. 313-341, 353-375.

попут Балкана, недвосмислено радиле на учвршћивању глобалне позиције. Дакле, Балкан због своје контактности није био „поштеђен крупних политичких, војних и територијалних промена, што је радикализовало њему својствен процес балканизације”.⁹ Наведени процес карактеришу територијално-политичке размирице и сукоби, етничка расцепканост и измешаност простора, верска и национална искључивост и слично. Уз то, Србија и српске земље суочавају се са глобалистичким концептом геополитике деструкције која представља „идеолошко-политички концепт (глобализам, глобализација, нови светски поредак) потчињавања света интересима САД-а и атлантистичке геополитичке парадигме, реализован кроз процесе делимичне или потпуне девастације државних, националних, идентитетских, институционалних, економских, културних, образовних, војних, религијско-конфесионалних и територијалних капацитета нација које су означене као мета њиховог разорног деловања”.¹⁰ Косовска независност јесте атлантистички пројекат, управо настао у контексту геополитике деструкције Србије. С тим у вези, „геополитичке претензије и територијалне аспирације глобалних, регионалних и локалних актера српском геополитичком положају предодређују фрагментираност као обележје које ће бити коришћено као фактор нове дестабилизације” овог подручја.¹¹ Реч је о могућем активирању других потенцијалних геополитичких жаришта у Србији, попут Војводине, Рашке области и Бујановачко-прешевске области, или ван ње, а тиче се положаја Срба у Македонији, Албанији, Црној Гори, Босни и Херцеговини и Хрватској.¹²

Дакле, косовско-метохијски геополитички чвор у историјском континуитету место је супротстављених вектора различитих геополитичких интереса: глобалних, регионалних и локалних чинилаца.

Сједињене Америчке Државе, као глобална сила, пројектовале су овај простор као интересну зону из више разлога.

Прво, тријумф у хладном рату и преузимање водеће улоге у новонасталом униполарном систему омогућили су да се САД неометано позиционирају у кључним зонама на евроазијском континенту, нарочито у зони Римленда (*Rimland*, *Nicholas Spykman*), и да на тај начин додатно потисну Русију која је била у фази потпуног повлачења ка срцу континента. Запоседањем Балкана, Вашингтон је остварио контролу над значајним делом Римленда, обезбедио је одскочну даску ка Блиском и Средњем истоку и преузео примат у зонама некадашње совјетске доминације. Уласком Црне Горе у НАТО 2017. године, а затим и Северне Македоније 2020. године, положај Србије знатно је отежан и изолован. Осим тога, врше се стални притисци на Србију у најосетљивијим тачкама, што исцрпљује срп-

⁹ Љубиша Деспотовић и Вања Глишин, „Геополитички идентитет Републике Србије и Стратегија националне безбедности“, оп. цит., стр. 25.

¹⁰ Љубиша Деспотовић, *Геополитика деструкције*, Каирос, Ср. Карловци, 2015, стр. 65.

¹¹ Љубиша Деспотовић, *Геополитика Светосавља: српско национално питање у историјском распону од крштене до природне Србије*, Каирос, Сремски Карловци, 2019, стр. 90.

¹² Погледати више: Вања Глишин, *Балканска геополитичка парадигма*, Каирос, Ср. Карловци, 2019, стр. 127.

ске капацитете, а самим тим и сужава маневарске могућности великих сила на овом простору. Тиме је потврђена америчка доминација у односу на главног опонента – Русију, и створен је један у низу изговора за постојање НАТО-а.

Друго, у глобалној пројекцији стварања новог светског поретка, Србија као полупериферија није у потпуности глобализована зона, па је треба ставити под утицај Запада наметањем америчког интернационализма, с намером да се прикрију стварни економски, политички, војни, привредни и идеолошки интереси.¹³ Глобализација као процес води ка „успостављању постсуверенистичког доба у ком ће државе бити потчињене глобалном центру моћи”.¹⁴ Државе које се супротставе стварању новог светског поретка и центра глобалне моћи бивају проглашене неуспешним или slabим државама, односно одметничким државама¹⁵ и изложене дуготрајној и отвореној политици инспирисаној концептом геополитике деструкције.¹⁶ Косовска независност је постмодерни геополитички експеримент атлантизма и показатељ да се под плаштом реторике о европским интеграцијама, глобалном селу, демократизацији и модернизацији држава у развоју, заправо спроводе и остварују реални интереси глобалног центра моћи. Реална опасност је свођење наше државе на ниво „растројене земље”, што је крајњи исход „цивилизацијске, идентитетске и геополитичке конверзије”, коју у наведеним моделима спроводи домаћа елита уз свесрдну подршку Запада.¹⁷

Треће, указано је на геостратешки, геоекономски и саобраћајни потенцијал косовскометохијског дела Србије, што је за контролу ширег балканског простора врло важно. Стога САД нису презале од мешања у унутрашњополитичке процесе у држави, настојећи да под своју контролу ставе наведене потенцијале. И пре отпочињања агресије на СР Југославију, Мадлен Олбрајт (*Madeleine Albright*) јасно је ставила до знања да ће се САД уплитати у унутрашњу политику Србије, те да ће НАТО управљати приликама на Косову као што то чини у Босни.¹⁸ Након протеривања Срба са Косова и Метохије и отимања њихових поседа, а затим и завршетком ратних дејстава 1999. године, Арбанаси су, уз свесрдну подршку САД, остварили могућност да терорису српско становништво које је остало да живи у покрајини, о чему сведочи погром 17. марта 2004. године, проглашење косовске независности 2008. године и вишедеценијско уништавање српске културне и верске баштине. Много је примера притисака и

¹³ Томас Молнар, *Американонологија*, СКЦ, Београд, 1996.

¹⁴ Вања Глишин, „Импликације атлантистичких геополитичких доктрина на блискоисточну кризу-случај Ирана”, *Култура полиса*, вол. 17, бр. 42, 2020, стр. 160.

¹⁵ Љубиша Деспотовић и Александар Гајић, „Перспективе модерне државе у поствестфалском поретку”, *Култура полиса*, вол. 14, бр. 32, 2017, стр. 293-307.

¹⁶ Љубиша Деспотовић, *Геополитика деструкције*, оп. цит., стр. 65.

¹⁷ Љубиша Деспотовић, *Геополитика Светосавља*, оп. цит., стр. 421.

¹⁸ Алексис Труд, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2007, стр. 145; Серж Алими и др, *Како се фабрикује јавно мњење: медији и „праведни ратови”*, ФМК, Београд, 2020, стр. 26-27.

насиља над Србима само у 2021. години, почевши од случајева када су жртве били појединци, па до оних када су, због доношених мера, жртве били сви Срби на КиМ. Примери терорисања српског народа из септембра и октобра 2021. године говоре више од речи.¹⁹

Четврто, стереотипно представљање Срба као „малих Руса“ на Балкану и креирање таквог медијског дискурса у глобалним размерама, заправо може да наведе на помисао да се САД, посредством Србије, чином отимања Косова и Метохије, на симболичан начин обрачунавају са Русијом, која од 2007. године користи право вета у СБ УН како би спречила бројне процесе супротне српским интересима (најпре Ахтисаријев план). Русија годинама уназад има чврст став када је у питању статус КиМ-а, што би Србија требало да прати ради очувања националних интереса. Током последњег инцидента у северном делу Митровице, док су Британци подржавали косовску полицију, Русија је захтевала да „Мисија на Косову испуни свој мандат у складу са Резолуцијом СБ УН 1244 и да обуздају разуларене радикалне косовске Албанце”.²⁰ На седници СБ УН слично је поручио и кинески дипломата Генг Шуанг (*Geng Shuang*), рекавши да је Резолуција 1244 правна основа за проналажење решења.²¹ Према Резолуцији СБ 1244, НАТО има пуну одговорност за очување мира и безбедности у покрајини, на шта треба да се позивамо и да то и захтевамо.

Пето, јасно је због чега су САД одредиле трабанте на терену – Арбанасе. Наиме, Вашингтон подржава њихове територијалне аспирације, док их, с друге стране, користи као средство за реализацију зацртаних циљева. Посредством њих, САД врше дестабилизацију политичких прилика у региону, кажњавају локалне политичке елите за евентуалну непослушност (нпр. Николу Груевског) и „прете даљој територијалној фрагментацији у корист великоалбанских претензија”.²² На „албанизацију Балкана” указује и Ана Филимонова (*Анна Филимонова*) када каже да ће албанизација „омогућити НАТО пакту да без препрека и даље појачава своје војно присуство (да размешта војне базе и све врсте наоружања), да контролише транзит енергената и да даље дробни словенски простор на Балкану”.²³ Посматрано мало шире, окупацијом и насилним отимањем Косова и Метохије из територијалне целовитости Србије и припајање Албанији (уз територију западне Македоније), САД би обезбедиле неопходну стратешку позицију за контролу упоришних тачака на јадранској обали, оствариле би стратегијску дубину и продор у срце Балкана и самим тим преузеле контролу над важним, претходно поменутиим, коридорима.²⁴

¹⁹ Нови стандард, „Хаос на КиМ: РОСУ на северу”, *Нови стандард*, 20.9.2021.

²⁰ Спутник, „Обуздајте разуларене радикалне косовске Албанце”, *Спутник*, 14.10.2021.

²¹ РТС, „УН о опасним једностраним акцијама Приштине”, *РТС*, 15.10.2021.

²² Љубиша Деспотовић, *Геополитика Светосавља*, оп. цит., стр. 102.

²³ Ана Игоревна Филимонова, „Албанизација Балкана”, у: *Геополитика постмодерног света*, Геополитика, Београд, 2011, стр. 39.

²⁴ Миломир Степић, *Косово и Метохија: Постмодерни геополитички експеримент*, оп. цит., стр. 16.

Шесто, запоседањем косовскометохијске макротврђаве, Сједињене Државе би обезбедиле стабилну одскочну даску за даљу територијалну трансгресију у више смерова: ка Кавказу, Црноморском басену, Блиском истоку и северној Африци. Директна инфилтрација САД и НАТО реализује се из два смера с циљем стварања интегралног балканског геополитичког и геостратегијског лука, састављеног од база, полигона, упоришта и других инсталација, лако доступних из Јадранског и Егејског басена и Панонске низије.²⁵ Дакле, позиција територије Косова и Метохије у балканском „*Heartland*” – у значајна је за атлантистичке структуре у њиховој намери да „читав Балкан укључе у сферу своје неприкосновене контроле”.²⁶

Турска, као регионална сила, види простор Косова и Метохије као важну карику „зелене трансверзале”²⁷ којом би се повезали Истанбул и Сарајево. С тим у вези, две битне карице ланца који се протеже од Босфора до централне Босне јесу муслимани у Рашкој области и на северу Црне Горе. Преко наведеног простора трасиран је пут који повезује Косово и Метохију са Босном и Херцеговином.²⁸ Ахмет Давутоглу (*Ahmet Davutoğlu*) истакао је два важна краткорочна и дугорочна циља турске спољне политике на Балкану: „јачање Босне и Албаније и формирање међународног правног темеља којим ће се заштити националне мањине у овој области”.²⁹ Дакле, реализација неоосманистичких циљева зависи од успешности пројекта јачања БиХ и Албаније. Надаље, Давутоглу истиче и значај простора КиМ, који „формира централну област између већинске бошњачке осе Босна–Санџак и већинске албанске осе Македонија–Албанија”.³⁰ Уколико се „простор КиМ изгуби, раздвојиће се бошњачка и албанска оса, што представља велики ударац за Турску”.³¹ Турски председник Реџеп Ердоган (*Recep Erdoğan*) више пута је нагласио турске циљеве на Балкану. Једном приликом, током боравка на Косову и Метохији, Ердоган је изјавио: „Косово је Турска”,³² да би у јулу 2021. године најавио да ће се Турска залагати за нова признања независности тзв. Косова.³³ С тим у вези, неопходно је да наша држава буде опрезна, будући да изјаве представника моћних држава, попут Турске, нису неосноване.

Немачка у дужем временском континуитету пројектује балкански простор као важан стратешки коридор продора ка југоистоку (*Drang nach Sudosten*). Она своје интересе остварује кроз економске, привредне, политичке и дипломатске

²⁵ Ибид, стр. 107.

²⁶ Ибид, стр. 68.

²⁷ Видети: Милован Суботић, *Екстремизам под окриљем религије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2015, стр. 196-197.

²⁸ Душан Пророковић, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2018, стр. 606.

²⁹ Ахмет Давутоглу, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, стр. 134-135.

³⁰ Ибид, стр. 294.

³¹ Љубиша Деспотовић и Вања Глишин, *Савремени међународни односи и геополитика*, оп. цит., стр. 338.

³² Мирољуб Јевтић, „Косово је Турска, Турска је Косово”, *Политика*, 2013.

³³ Политика, „Ердоган: Радимо на новим признањима Косова”, *Политика*, 19.7.2021.

аспекте, директно или посредством Европске уније. Како сматра Алексис Труд (*Alexis Trud*), „Србија је капиталан елемент ове немачке експанзије; она је постала пион у великој европској стратегијској игри.”³⁴ Осим тога, и за Немачку су „Отранска врата важан излаз у Средоземље”, те се самим тим „Косово и Метохија, са арбанашком демографском већином, уклапа у укупну геополитичку, геостратегијску и геоекономску рачуницу”.³⁵ Такође, „подршком сепаратистичком покрету арбанашке националне мањине релативизује се суверенитет и слаби Србија, традиционална препрека немачком копненом продору на југоисток – Подунављем, Поморављем и Повардарјем, према мореузима, Блиском истоку и извориштима нафте”.³⁶ Јасна је и актуелна реторика Немачке када је у питању статус јужне српске покрајине, као и притисци ЕУ и САД.³⁷

Албанија, односно већина албанских политичара не крију своје намере о стварању Велике Албаније.³⁸ Премијер Албаније Еди Рама (*Edi Rama*) о томе већ годинама говори, често прикривајући своју офанзивност и агресивност реториком о унутарбалканској сарадњи. Рама је у октобру 2021. године изјавио да је циљ његове политичке каријере уједињење Албаније и Косова, истакавши да је „Косово независна држава”.³⁹ Уз подршку САД, тај пројекат је реалан за Албанце и геополитички користан за Вашингтон из више разлога. Прво, Албанци су поуздани савезници на терену и посредством њих могу да дестабилизују и/или контролишу дешавања у региону. Друго, великоалбански пројекат био би препрека руском утицају који се пружа осом североисток–југозапад. Треће, тиме би се контролисао вардарско-моравски вектор и кинеско настојање да трасира свој утицај дуж те осе. Четврто, САД би под контролу ставиле Отранска врата. Пето, вршило би се обуздавање српског фактора и у перспективи његово даље потискивање.

За Србију јужна српска покрајина представља географски, геополитички, геостратегијски, привредни и надасве духовни центар. Као макротврђава, она брани национални и државни опстанак, док као духовна вертикала чува суштински опстанак српског национа у целини. Све то указује на неопходност очувања територијалне целовитости Србије, али и Косова и Метохије. Свака подела⁴⁰ територије и компромиси о којима се неретко у јавности говори, нару-

³⁴ Алексис Труд, *Геополитика Србије*, оп. цит., стр. 142.

³⁵ Миломир Степић, *Косово и Метохија: Постмодерни геополитички експеримент*, оп. цит., стр. 18.

³⁶ Ибид, стр. 18.

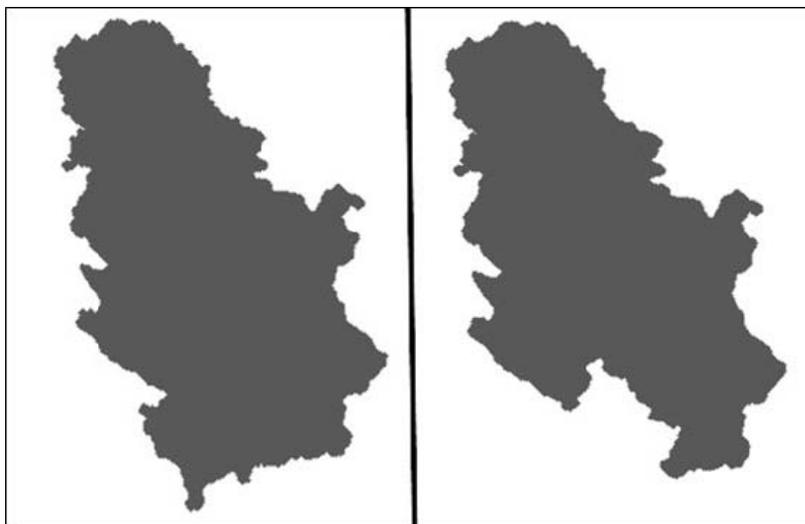
³⁷ Дојче веле, „Крајње је време за договор Косова и Србије”, *Дојче веле*, 17.9.2021.

³⁸ О пројекту „Природне Албаније” видети: Марина Филиповић и Владимир М. Цветковић, „Пројекат ‘Природне Албаније’ као претња територијалном интегритету Републике Србије”, *Војно дело*, вол. LXXI, бр. 4, 2019, стр. 114-125.

³⁹ Нова С, „Рама: Албанија да се уједини са Косовом”, *Нова С*, 9.10.2021; Спутник, „Рама: Косово је независна и суверена држава”, *Спутник*, 13.11.2021.

⁴⁰ О подели Косова и Метохије између реалности и заблуде писао је Душан Пророковић у: „Подела Косова и Метохије: реалност или заблуда?”, *Војно дело*, вол. LXXIV, бр. 2, 2022, стр. 55-74.

шили би природно предодређен геополитички и геостратешки потенцијал макротврђаве и учинила би Србију рањивом, посебно Рашки, Расински, Топлички, Јабланички и Пчињски округ [слика 1].

Слика 1 – Карта Републике Србије са и без Косова и Метохије (ур. аутори)

Осим губитка територије, Србија би препуштањем Косова и Метохије изгубила природна и рудна богатства. Препустила би српско становништво вољи арбанашких екстремиста, а будућност културне и верске баштине била би праћена деструкцијом, одузимањем земљишта и фалсификатима. Српска духовна вертикала, заснована на косовском завету, била би трајно урушена, међународни углед Србије нарушен, а сецесионизам би се могао прелити и на друге просторе. Такозвана Република Косово постала би исламистичка држава, „извозник“ тероризма и одскачна даска за цихад ратнике. Стицањем независности убрзо би постала чланица НАТО-а, чиме би се обруч око Србије знатно стегао. Поред тога, попуштање и саглашавање Србије са тзв. независношћу понизило би Русију и Кину, које у СБ УН чувају целовитост Србије, итд.⁴¹ И, на крају, треба указати на став Николаса Спајкмена, једног од најистакнутијих англосаксонских геополитичара: „Основни циљ спољне политике свих држава јесте очување територијалног интегритета и политичке независности”.⁴²

⁴¹ Миломир Степић, „Косово и Метохија: геополитички аспекти брзог решења и замрзнутог конфликта”, *Национални интерес*, вол. 38, бр. 2, 2020, стр. 10-15.

⁴² Nicholas Spykman, *America's Strategy in World Politics*, Harcourt, Brace and Co, New York, 1942, p. 17.

Закључак

Република Србија, њен државни и политички врх, сходно Уставу РС и Резолуцији 1244 СБ УН, у обавези је да чува територијалну целовитост и суверенитет државе. Треба знати да је Резолуција 1244 једини икада донет акт којим се забрањује једностран сецесија. Имајући то у виду, Косово и Метохија су у саставу Србије све док се сама Србија не одрекне своје територије. И према новој Стратегији националне безбедности, ми смо се као држава, не само декларативно, већ и суштински, обавезали да очувамо Косово и Метохију у саставу Србије, као и да помогнемо сународнике у суседним државама. Таква обавеза подразумева озбиљно оснаживање свих националних капацитета (војних, безбедносних, економских, културних, медијских и других), како би се на адекватан начин одговорило овом надасве национално важном стратешком опредељењу. Очигледно је да постоје бројни безбедносни, политички и геополитички изазови, па је у том сегменту наше решење – јачање односа са међународним чиниоцима који нам пружају подршку у очувању суверенитета и територијалног интегритета, пре свега са Русијом и Кином. У том смислу, држава Србија мора да инсистира на поштовању међународног права, као и поменуте Резолуције СБ, а то значи да упорно тражи повратак својих безбедносних снага на Косово и Метохију у оквиру повереног мандата и броја који предвиђа Резолуција 1244. Наравно, мале су шансе да се то деси одмах, али Србија мора да инсистира на овој одредби и континуирано тражи њено поштовање. Посебно је важно да се поштују и надлежности КФОР-а у контроли и обуздавању привремених приштинских институција. Иако је јасно да је реч о пристрасном приступу приликом примене важећих докумената, када говоримо о КФОР-у и ЕУЛЕКС-у, морамо се чврсто држати слова међународних докумената, а поготово оних који нама иду у прилог. Политика сталног инсистирања на њиховом поштовању од стране тзв. међународне заједнице једном ће уродити плодом, а док се то не деси стално морамо обавештавати међународне субјекте и јавност када, где и у ком делу се крше и не спроводе међународни документи и резолуције. Био би то много ефикаснији метод од сталног „мољакања, извињавања или кукања” над својом судбином, односно извињавања и дефанзивног правдања како арбанашка страна континуирано крши или не спроводи договорено и потписано. У будућности би требало преваходно вршити притисак на међународне институције које су задужене за контролисање и спровођење међународних докумената везаних за Косово и Метохију. Међународна заједница је та која мора да натера арбанашку страну на поштовање преузетих обавеза, а ако то не чини – јасно и континуирано инсистирати на томе.

Треба узети у обзир и тренд повлачења признања тзв. косовске независности и у складу с тим повлачити дипломатске потезе. Свако ужурбано решавање косовског питања, уступци и компромиси, ишли би искључиво на штету Србије. Тренутна позиција означена као „замрзнути конфликт” представља повољније полазиште за деловање Србије у будућности, јер међународни догађаји (нпр. у Украјини) указују на промене међународног поретка моћи, који се убрзано креће у правцу градње мултиполаризма, што су за нашу земљу повољније околности. То су промене које се не могу зауставити без великог светског конфликта и

баш зато треба да инсистирамо на тзв. куповини времена и чекању повољнијих околности за преговарање или коначно решење када бисмо инсистирали на потпуној територијалној и државној интеграцији Косова и Метохије.

Као што се могло видети да је окупација Косова и Метохије одраз униполарног хегемонизма САД, тако последњих година питање јужне српске покрајине приказује једну мало другачију слику у међународном поретку, поготово у СБ УН, где се Русија и Кина супротстављају атлантистичкој намери да истргне косовско-метохијски део из територијалне целовитости Србије, и у тренду су повлачења признања тзв. косовске независности. Нема сумње да ће овај маневарски простор и у наредном периоду бити геополитички осетљив, те је неопходно да уважимо све геополитичке чињенице и да анализирамо, како унутрашњополитичка дешавања, тако и дешавања у међународном и регионалном окружењу. Ипак, једно је сигурно, због свега наведеног и аргументованог, време ради за нас, ма колико то на први поглед изгледало контрадикторно, јер ћемо бити у повољнијој позицији за преговоре или чак наметнуто или изнуђено војно решавање косовско-метохијског проблема.

Литература

[1] Алими, Серж, Видал, Доминик, Малер, Анри, Рејмон, Матјас, *Како се фабрикује јавно мњење: медији и „праведни ратови“*, Факултет за медије и комуникацију, Београд, 2020.

[2] Батаковић, Душан, *Косово и Метохија у српско-арбанашким односима*, Чикоја штампа, Београд, 2006.

[3] Глишин, Вања, *Балканска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци, 2019.

[4] Глишин, Вања, Српски народ под империјалном пресом – положај у геополитичком чвору, *Напредак*, вол. 2, бр. 2, 2020, стр. 47-64.

[5] Глишин, Вања, „Импликације атлантистичких геополитичких доктрина на блиско-источну кризу-случај Ирана“, *Култура полуса*, вол. XVII, бр. 42, 2020, стр. 157-172.

[6] Галовић, Милан, „Гурке поново на Космету“, *Политика*, 9. октобар 2021.

[7] Давутоглу, Ахмет, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014.

[8] Деспотовић, Љубиша, *Геополитика деструкције*, Каирос, Сремски Карловци, 2015.

[9] Деспотовић, Љубиша, Гајић Александар, „Перспективе модерне државе у поствестфалском поретку“, *Култура полуса*, вол. XIV, бр. 32, 2017, стр. 293-307.

[10] Деспотовић, Љубиша, *Геополитика Светосавља: српско национално питање у историјском распону од крштене до природне Србије*, Каирос, Сремски Карловци, 2019.

[11] Деспотовић, Љубиша, Глишин Вања, „Геополитички интереси и политички концепти формирања двеју Југославија и разлози њиховог државног разбијања“, *Лесковачки зборник*, вол. LXI, бр. 1, 2021, стр. 439-455.

[12] Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, „Геополитичка позиција Руске Федерације на постсовјетском простору“, у: Драган Петровић (ур.) *Конфликтне зоне на постсовјетском простору и регионална безбедност*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2021, стр. 127.

[13] Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, „Геополитички идентитет Републике Србије и Стратегија националне безбедности“, *Политика националне безбедности*, вол. 20, бр. 1, 2021, стр. 117-139.

[14] Деспотовић, Љубиша, Глишин, Вања, *Савремени међународни односи и геополитика*, Каирос, Сремски Карловци, 2021.

[15] Деспотовић, Љубиша, *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци, 2012.

[16] Дојче веле, „Крајње је време за договор Косова и Србије“, *Дојче веле*, 17. септембар 2021. <https://www.dw.com/sr/krajnje-je-vreme-za-dogovor-kosova-i-srbije/a-59212930>, 10/11/2021.

[17] Игоровна Филимонова, Ана, „Албанизација Балкана“, у: *Геополитика пост-модерног света*, Геополитика, Београд, 2011.

[18] Молнар, Томас, *Американологија*, СКЦ, Београд, 1996.

[19] Нови стандард, „Хаос на КиМ: РОСУ на северу, почело одузимање таблица, бачен сузавац на Србе“, *Нови стандард*, 20. септембар 2021. <https://standard.rs/2021/09/20/haos-na-kim-rosu-na-severu-pocelo-oduzimanje-tablica-bacen-suzavac-na-srbe/>, 10/11/2021.

[20] Ничић, Будимир, „Весли Кларк: Желим да видим како се Косово развија“, *Глас Америке*, 7. јул 2021. <https://www.glasamerike.net/a/kosovo-vesli-klark-poseta/5956961.html>, 10/11/2021.

[21] Нешић, Милан, „Весли Кларк: Милошевић сукоб на Косову учинио неизбежним“, *Глас Америке*, 9. јун 2021. <https://www.glasamerike.net/a/kosovo-vesli-klark-poseta/5956961.html>, 10/11/2021.

[22] Н1, „Вучић: Нема места паници иако се повећава притисак ЕУ и САД у вези са Косовом“, *Н1*, 31. мај 2021. <https://rs.n1info.com/vesti/vucic-nema-mesta-panici-ia-ko-se-povecava-pritisak-eu-i-sad-u-vezi-sa-kosovom/>, 10/11/2021.

[23] Нова С, „Еди Рама: циљ моје каријере је тежња да се Албанија уједини са Косовом“, *Нова С*, 9. октобар 2021. <https://nova.rs/vesti/politika/edi-rama-cilj-moje-karijere-je-teznja-da-se-albanija-ujedini-sa-kosovom/>, 8/11/2021.

[24] Јевтић, Мирољуб, „Косово је Турска, Турска је Косово“, *Политика*, 2013. <https://www.politika.rs/scc/clanak/275125/>, 9/11/2021.

[25] Пророковић, Душан, *Геополитика Србије: положај и перспективе на почетку 21. века*, Службени гласник, Београд, 2018.

[26] Пророковић, Душан, „Подела Косова и Метохије: реалност или заблуда?“, *Војно дело*, вол. LXXIV, бр. 2, 2022, стр. 55-74.

[27] Политика, „Британска амбасада подржала полицијску акцију Приштине“, *Политика*, 14. октобар 2021. <https://www.politika.rs/sr/clanak/489719/Britanska-ambasada-podrzala-policijsku-akciju-Pristine>, 10/11/2021.

[28] Политика, „Ердоган: Радимо на новим признањима Косова“, *Политика*, 19. јул 2021. <https://www.politika.rs/scc/clanak/483791/Erdogan-Radimo-na-novim-priznanjima-Kosova>, 10/11/2021.

[29] РТС, „УН о опасним једностраним акцијама Приштине, расправа о будућности УНМИК-а”, РТС, 15. октобар 2021.

<https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/4552352/savet-bezbednosti-un-sednicka-kim.html>, 10/11/2021.

[30] Савет безбедности Уједињених нација, „Резолуција СБ УН 1244” 10. јун 1999. <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/19944>, 10/11/2021.

[31] Стратегија националне безбедности Републике Србија: 94/2019-13. 2019. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/strategija/2019/94/2>, 12/11/2021.

[32] Степић, Миломир „Косово и Метохија: геополитички аспекти брзог решења и замрзнутог конфликта”, *Национални интерес*, вол. 38, бр. 2, 2020, стр. 7-30.

[33] Степић, Миломир, *Косово и Метохија: Постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.

[34] Степић, Миломир, *Српски геополитички образац*, Catena Mundi, Београд, 2019.

[35] Степић, Миломир, *Српско питање – геополитичко питање*, Јантра група, Београд, 2004.

[36] Суботић, Милован, *Екстремизам под окриљем религије*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2015.

[37] Спутник, „Русија поручила НАТО-у: Обуздајте разуларене радикалне косовске Албанце”, *Спутник*, 14.10.2021. <https://rs.sputniknews.com/20211014/rusija-nato-u-obuzdajte-raspojasale-radikalne-kosovske-albance-1130673899.html>, 9/11/2021.

[38] Спутник, „Рама: Косово је независна и суверена држава, Србија треба да га призна”, *Спутник*, 13. новембар 2021. <https://rs.sputniknews.com/20211113/rama-kosovo-je-nezavisna-i-suverena-drzava-srbija-treba-da-ga-prizna-1131548819.html?modal=feedback>, 14/11/2021.

[39] Труд, Алексис, *Геополитика Србије*, Службени гласник, Београд, 2007.

[40] Устав Републике Србије, „Службени гласник Републике Србије”, бр. 98/06.

[41] Филиповић Марина, Цветковић М. Владимир, „Пројекат „Природне Алба-није” као претња територијалном интегритету Републике Србије”, *Војно дело*, вол. LXXI, бр. 4, 2019, стр. 114-125.

[42] Цвијић, Јован, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Државна штампарија Краљевине СХС, Београд, 1922.

[43] Spykman, Nicholas, *American's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, Harcourt, Brace and Co, New York, 1942.

[44] Woodward, L. Susan, *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*, Brookings Institution, Washington, 1995.

Резиме

Услед испреплетених и паралелних интереса великих сила на Косову и Метохији креиран је својеврсни геополитички чвор, као поље агресивног геополитичког наступања ванбалканских и балканских суседних политичких факто-

ра, што се одражава на актуелне догађаје, чинећи их политички и безбедносно комплексним. Након 2008. године долази до једнострано признате тзв. независности Косова, чиме је настављен процес унутрашње транзиције и територијалне фрагментације Србије, што се и у актуелном геополитичком и безбедносном контексту јасно маркира као изазов и претња. Стога су аутори настојали да прикажу и објасне значај јужне српске покрајине, најпре указујући на њен географски и геополитички значај као централне области на Балканском полуострву, што је чини веома значајном за контролу саобраћајних, привредних, комуникацијских, стратегијских и других коридора. Затим у другом делу рада представљена је геополитичка анализа актуелних догађаја на југу Србије и последице по унутрашње политичко устројство и међународни положај земље. Осим тога, анализирани су безбедносни аспекти косовско-метохијског чвора, с фокусом на националну безбедност и безбедносне проблеме изазване насилним изумимањем српске територије и самопроглашењем тзв. независности Косова, ради изналагањења одрживих решења за безбедносну ситуацију на југу Србије.

Закључак је да су Република Србија, њен државни и политички врх, сходно Уставу РС и Резолуцији 1244 СБ УН, у обавези да чувају територијалну целовитост и суверенитет државе. Треба знати да је Резолуција 1244 једини икада донет акт којим се забрањује једнострана сецесија. Имајући то у виду, Косово и Метохија су у саставу Србије све док се сама Србија не одрекне своје територије. И према новој Стратегији националне безбедности, ми смо се као држава, не само декларативно, већ и суштински, обавезали да очувамо Косово и Метохију у саставу Србије, као и да помогнемо сународнике у суседним државама. Таква обавеза подразумева озбиљно оснаживање свих националних капацитета (војних, безбедносних, економских, културних, медијских и других), како би се на адекватан начин одговорило овом надасве национално важном стратешком опредељењу. Очигледно је да постоје бројни безбедносни, политички и геополитички изазови, па је у том сегменту наше решење – јачање односа са међународним чиниоцима који нам пружају подршку у очувању суверенитета и територијалног интегритета, пре свега са Русијом и Кином. У том смислу, држава Србија мора да инсистира на поштовању међународног права, као и поменуте Резолуције СБ, а то значи да упорно тражи повратак својих безбедносних снага на Косово и Метохију у оквиру повереног мандата и броја који предвиђа Резолуција 1244.

Кључне речи: *Косово и Метохија, Србија, геополитика, безбедност, национална безбедност, политичко насиље*

© 2022 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

